

Methodegids TechLawClinics

INHOUD

Inleiding	1
Externe partners aantrekken	2
Praktiserende advocaten en rechters aantrekken	2
Partnerbedrijven aantrekken	3
Rekrutering en promotie	4
Rechtenstudenten	4
Niet-rechtenstudenten	5
Juridisch schrijven en het aanpassen van de casus	7
Juridisch schrijven	7
De casus aanpassen	9
De colleges	10
De verklaringen en het vonnis opstellen	11
Fictief proces	11
Springschool	13
TechLawClinics tijdens de COVID-19 pandemie	14
Conclusies	15
Bijlage - Het programma van de springschool van 2021	16

INLEIDING

Het aanbieden van een nieuwe vorm van onderricht, daar waar het recht en de technologie elkaar kruisen, is het voornaamste doel van de TechLawClinics. De juridische kliniek heeft een kenmerkende praktische aanpak: in plaats van het verwerven van theoretische kennis werken studenten aan een fictief proces dat gebaseerd is op echte technologische ontwikkelingen. In samenwerking met studenten van andere faculteiten verwerven studenten via de kliniek praktische kennis en vaardigheden. Deze gids schetst een methodiek voor het opzetten van TechLawClinics. Hij wordt onderbouwd door de ervaringen van de huidige vijf deelnemende universiteiten (hierna: de partneruniversiteiten): de Katholieke Universiteit van Lyon, de Universiteit van Krakau, de Radboud Universiteit, de Universiteit van de Piemonte Orientale en de Universiteit van Lodz. Op elke partneruniversiteit heeft een projectmanager de verantwoordelijkheid voor het project. Deze projectmanagers hebben elk een survey (hierna: de survey) ingevuld om hun ervaringen te delen en mening te geven. De middels de survey verzamelde data worden in deze gids aangeduid als de “surveydata”. De partneruniversiteiten hopen dat deze gids zal bijdragen aan de toetreding van nieuwe partneruniversiteiten, en aan de duurzaamheid en het succes van de TechLawClinics op de lange termijn.

EXTERNE PARTNERS AANTREKKEN

Het opzetten van een TechLawClinic op een partneruniversiteit vergt behalve goede communicatie en coördinatie met andere universiteiten ook de collaboratie van een aantal externe partners zonder wie de praktische activiteiten van de juridische kliniek niet haalbaar zijn. Vanuit een methodologisch perspectief is het daarom belangrijk om goed te analyseren hoe partneruniversiteiten deze doelen in het verleden hebben bereikt, en in hoeverre andere universiteiten dezelfde methodologie in de toekomst kunnen toepassen. Weten welke hindernissen partneruniversiteiten al zijn tegengekomen kan bovendien nuttig zijn voor andere universiteiten die een juridische kliniek willen starten.

PRAKTISERENDE ADVOCATEN EN RECHTERS AANTREKKEN

Elke partneruniversiteit moet als eerste juridische beroepsbeoefenaren bij het project betrekken die studenten kunnen begeleiden en ervoor zorgen dat de door de studenten uitgevoerde activiteiten zo realistisch mogelijk zijn. In die zin is de haalbaarheid van de juridische kliniek deels afhankelijk van beschikbaarheid van voldoende contacten in de wereld van de advocatuur en magistratuur. De via de projectmanagers op de partneruniversiteiten verzamelde surveydata geven aan dat rechters en advocaten vaak werden aangetrokken uit de reeds bestaande netwerken en contacten van de projectmanagers zelf. Zo waren oud-studenten en docenten van de partneruniversiteiten bijvoorbeeld vaak betrokken bij het aantrekken van geschikte partners. Tegelijkertijd genereert het project voor de partneruniversiteit echter ook mogelijkheden tot het creëren van nieuwe contacten met rechters en advocaten. Zo ging de Katholieke Universiteit van Lyon bijvoorbeeld een nieuw partnership aan met het Innovatiecomité van de balie van Lyon. Bijgevolg lijken reeds bestaande sterke banden met de advocatuur en magistratuur een voordeel te zijn bij het opzetten van een kliniek, maar geen vereiste.

Het in contact treden met de plaatselijke balie en andere juridische genootschappen maakt het ontwikkelen van een stakeholdernetwerk dat voldoende is voor de uitvoering van de activiteiten van de kliniek zeer waarschijnlijk, ook waar bestaande sterke banden ontbreken. Betrokkenheid bij het project kan voor diverse redenen aantrekkelijk zijn voor professionele juristen. De tot op heden opgedane ervaring geeft aan dat het voor de eigen personeelswerwing interessant kan zijn voor beoefenaren om in contact te komen met veelbelovende rechtenstudenten en met de bij het project betrokken universiteiten in het algemeen. De lokale juridische gemeenschappen zien de ontwikkeling van praktische en juridische vaardigheden vaak als een bonus en dat kan het voor studenten makkelijker maken om toegang te krijgen tot de professionele juridische wereld.

PARTNERBEDRIJVEN AANTREKKEN

De tweede stap is het aantrekken van hightechbedrijven (softwareontwikkelaars, ICT-experts etc.) als partnerbedrijven. Net als op het gebied van rechters en advocaten, maakten partneruniversiteiten ook hier vaak gebruik van een bestaand netwerk van contacten. Zo gebruikte de Radboud Universiteit een bestaande samenwerking met de Zwitserse startup Jur waardoor hun studenten de mogelijkheid kregen de software van het bedrijf voor de officiële lancering te testen. Logischerwijs hebben de meeste partneruniversiteiten echter geen uitgebreid netwerk in de technologische sector. Daar de TechLawClinics deel uitmaken van de rechtenfaculteit van de partneruniversiteiten is het ontbreken van een sterk netwerk in de wereld van de technologie te verwachten, in tegenstelling tot de vele juridische contacten die de meeste projectmanagers hebben. Ook hier laat de verkregen ervaring zien dat een gebrek aan bestaande contacten geen onoverkomelijke hindernis hoeft te zijn. Door de deelname aan de kliniek konden sommige partneruniversiteiten, zelfstandig of met de hulp van andere partners, snel geschikte partnerbedrijven aantrekken. In de toekomst kan de aanpak van de Katholieke Universiteit van Lyon op dit gebied als “best practice” worden beschouwd. De Katholieke Universiteit van Lyon begon met het toepassen van een empirische methode; contact opnemen met bedrijven in de regio die actief waren in de ontwikkeling van nieuwe technologieën. De projectmanagers vroegen deze bedrijven of ze geïnteresseerd waren in het maken van een eerste stap in het opbouwen van een relatie met de kliniek door hun toekomstige behoefte aan juridische expertise, gebaseerd op hun bedrijfsactiviteiten, aan te geven. Andere partneruniversiteiten kunnen deze aanpak eenvoudig overnemen en zo niet alleen het netwerk van elke universiteit in de technologische sector uitbreiden maar ook de kliniek in de plaatselijke economische en technologische structuur verankeren. Een tweede strategie die in het verleden succes heeft opgeleverd is het in contact treden met researchlaboratoria die gespecialiseerd zijn in de ontwikkeling van nieuwe technologieën. Deze laboratoria hebben vaak een netwerk van partnerbedrijven die wellicht interesse hebben in betrokkenheid bij het project. Bedrijfscontacten kunnen bovendien ook verkregen worden door contact op te nemen met wetenschappers die publiceren over technologische onderwerpen die voor de kliniek relevant zijn, en deze te vragen de projectmanager in contact te brengen met de ontwikkelaars van pertinente technologieën. Al met al is het aantrekken van partnerbedrijven een grotere uitdaging dan het rekruteren van advocaten en magistraten. Desalniettemin hebben de partneruniversiteiten een aantal doeltreffende strategieën ontwikkeld die nieuwe partneruniversiteiten kunnen overnemen.

De juridische kliniek kan een startup mogelijk antwoorden geven op eventuele juridische vragen, hetgeen een overtuigende stimulans kan zijn om aan het project deel te nemen. Wellicht hebben R&D afdelingen van verschillende bedrijfsstakeholders bijvoorbeeld onbeantwoorde juridische vragen die goed in het project kunnen worden opgenomen. Het is hierom belangrijk dat de casus “toekomstgericht” is en dus juridische kwesties betreft waarover nog geen uitspraak is gedaan in werkelijke processen. De nadruk hoort niet op het fictieve en denkbeeldige element te liggen. Ook van belang is het feit dat veel bedrijven, zeker in de startup fase, geen toegang hebben tot juridisch adviseurs.

Deelnemende universiteiten kunnen ervoor zorgen dat hun “klinische” doelen voor de juridische kliniek worden behaald door concrete juridische problemen te behandelen die resulteren in het creëren van juridische kennis met belangrijke praktische toepassingen. Andere aspecten die aantrekkelijk kunnen zijn voor partnerbedrijven zijn: de mogelijkheid een institutionele relatie aan te gaan met de deelnemende universiteiten, om te netwerken, de maatschappelijke positie te versterken en voor eventuele toekomstige publiek-private partnerschappen.

REKRUTERING EN PROMOTIE

Een van de kenmerkende aspecten van de juridische kliniek is dat rechtenstudenten samenwerken met studenten van andere faculteiten (bv. computing science). Succesvolle rekrutering van studenten uit beide categorieën is daarom van belang voor het succes van de juridische kliniek. Om dit te bereiken moeten de projectmanagers hun benadering bij het promoten van de juridische kliniek aanpassen aan geïnteresseerde studenten uit twee groepen (rechten en niet-rechtenstudenten) met elk hun eigen prioriteiten en belangen. Aan de hand van de tot dusverre opgedane ervaringen van de projectmanagers kan een effectieve studentenrekruterings- en promotiemethode worden ontwikkeld.

RECHTENSTUDENTEN

De over de diverse partneruniversiteiten verspreide projectmanagers hebben de voor rechtenstudenten aantrekkelijke facetten van de juridische kliniek geïdentificeerd. Tijdens de rekruterings- en promotiefase, aan het begin van het academisch jaar, dienen deze onderdelen nadrukkelijk te worden geïllustreerd. Rechtenstudenten vinden het met name belangrijk om contact te hebben met juridische beroepsbeoefenaren (advocaten en magistraten), hun kennis toe te passen op een juridische kwestie en om deel te nemen aan een fictief proces. Deze bevindingen komen overeen met een al in de inleiding van deze methodegids vermelde algemene theoretische aanname van de TechLawClinics; juridisch onderricht moet gemoderniseerd worden middels een praktische aanpak die een aanvulling dient te zijn op het theoretische leerprogramma dat momenteel een vereiste is voor zowel bachelor- als masterstudenten. Aangezien activiteiten die ervaring bieden uit de juridische praktijk rechtenstudenten zeer aanspreken dient dit element van de juridische kliniek duidelijk op de voorgrond gebracht te worden wanneer projectmanagers met geïnteresseerde studenten communiceren. Overigens stellen rechtenstudenten het vaak op prijs de mogelijkheid te hebben om colleges bij te wonen over onderwerpen die normaal niet in hun leerprogramma zitten. Dientengevolge hoort de promotie van de juridische kliniek niet alleen de praktische kant van de activiteit benadrukken maar ook de innovatieve aard van de onderwerpen van de colleges. Een effectieve manier om dit te doen is door de juridische kliniek neer te zetten als een mogelijkheid om na te denken over de toekomst van het recht, en over hoe het recht door technologie wordt beïnvloed.

Accentueer ook het internationale karakter van de juridische kliniek: de mogelijkheid deel te nemen aan de internationale springschool en andere deelnemende studenten te ontmoeten moet tijdens de promotie voldoende worden belicht.

Andere aspecten van de juridische kliniek kunnen tijdens de promotie eveneens worden onderstreept. Volgens de tot dusverre vergaarde surveydata vinden rechtenstudenten in de verschillende partneruniversiteiten deze aspecten overigens niet altijd even belangrijk. Sommige rechtenstudenten waarderen bijvoorbeeld de mogelijkheid om samen te werken met management- of ICT-studenten, terwijl anderen dit minder belangrijk vinden. Hetzelfde geldt voor de mogelijkheid om deel te nemen aan een activiteit die gedeeltelijk in een andere taal gedaan wordt en dus de mogelijkheid biedt om het juridisch Engels te verbeteren. Voor sommige rechtenstudenten is dit van groter belang dan voor anderen. Het is nu nog te vroeg om met zekerheid te zeggen of deze discrepanties voortkomen uit culturele of sociale verschillen in de deelnemende universiteiten, of dat zulke voorkeuren afhankelijk zijn van de studentengroep en dus van jaar tot jaar kunnen veranderen. De beste benadering lijkt daardoor om niet te veel nadruk te leggen op deze aspecten, maar ze te bespreken als studenten er interesse in tonen. Tijdens het deelnamegesprek is het wijselijk dat projectmanagers de studenten vragen welke elementen van de juridische kliniek ze aantrekkelijk vinden. De data die tijdens deze gesprekken wordt vergaard kan worden gebruikt om te beoordelen tot op welke hoogte de voorkeuren en tendensen van rechtenstudenten op de verschillende partneruniversiteit stabiel zijn of niet.

Het is belangrijk om tijdens de rekrutering te benadrukken dat de studenten, met name voor deelname aan de springschool, in het Engels moeten kunnen communiceren. Het zou het beste zijn om de taalvaardigheden van de student al tijdens het deelnamegesprek kort te toetsen om er zeker van te zijn dat alle deelnemers een zinvolle bijdrage kunnen leveren aan de springschool.

NIET-RECHTENSTUDENTEN

Tot nu toe hebben projectmanagers bij het rekruteren van niet-rechtenstudenten andere uitdagingen gehad dan bij de rekrutering van rechtenstudenten. Ten eerste is de algemene belangstelling van niet-rechtenstudenten in de diverse instituten volgens de surveydata nogal uiteenlopend. Om preciezer te zijn, sommige projectmanagers gaven aan dat niet-rechtenstudenten “zeer geïnteresseerd waren in het project” terwijl anderen aangaven met moeite belangstelling te kunnen opwekken. De betrokkenheid van oud-deelnemers van niet-rechtenfaculteiten als alumni zou een toekomstige strategie kunnen zijn om belangstelling aan te wakkeren. Een video waarin voormalige deelnemers spreken over de positieve aspecten van hun ervaring kan tijdens de rekrutering bijvoorbeeld een overtuigende prikkel zijn voor niet-rechtenstudenten om zich aan te melden.

Afgezien van de kwestie van ongelijke belangstelling voor de juridische kliniek hebben enkele projectmanagers aangegeven dat er ook praktische problemen kunnen zijn met roosters en evaluatie. Zo gebruiken rechtenfaculteiten niet altijd dezelfde academische kalender als de ICT- en managementfaculteiten.

Dit heeft tot gevolg dat de rekrutering voor de juridische kliniek pas plaatsvindt als niet-rechtenstudenten hun extra-curriculaire activiteiten al hebben gekozen. Het is dus belangrijk om in de toekomst, en vooral voor nieuwe deelnemende universiteiten, rekening te houden met beide kalenders. Afhankelijk van de verschillen tussen de kalenders zijn er wellicht twee rekruteringsperiodes nodig: één voor rechtenstudenten en één voor niet-rechtenstudenten. Roosterverschillen kunnen het voor projectmanagers ook moeilijk maken om de evaluaties voor niet-rechtenstudenten op tijd te geven. Als het academisch jaar voor niet-rechtenstudenten eerder afloopt dan voor rechtenstudenten ontvangen zij hun waardering en EC's in vergelijking met de rest van hun vakken te laat. Deze situaties moeten waar mogelijk gemitigeerd worden door bij het plannen van de activiteiten van de juridische kliniek rekening te houden met beide kalenders.

Een ander belangrijk verschil tussen rechten- en niet-rechtenstudenten is dat de interesses van niet-rechtenstudenten volgens de surveydata per partneruniversiteit verschillen. Dit wordt uiteraard gedeeltelijk verklaard door hun verschillende achtergronden (bijv. ICT of management). Toch zijn er enkele aspecten van de juridische kliniek die consequent de aandacht trekken van niet-rechtenstudenten. De meest onmiskenbare zijn, nogmaals, de mogelijkheid om hun kennis toe te passen op een realistisch proces en de mogelijkheid om deel te nemen aan de springschool. Dus, rechtenstudenten én niet-rechtenstudenten zijn geïnteresseerd in het overschrijden van de grenzen van hun theoretische kennis en in deelname aan een internationaal evenement. Deze aspecten van de juridische kliniek moeten tijdens rekrutering en promotie geaccentueerd worden. Niet-rechtenstudenten waarderen bovendien de mogelijkheid om contact te leggen met technologie-professionals. Ook dit kan tijdens de rekrutering worden onderstreept. In de toekomst kunnen projectmanagers meer concrete manieren ontwikkelen om niet-rechtenstudenten in contact te brengen met bedrijfspartners, bijvoorbeeld door deze aan te moedigen stageplaatsen aan oud-deelnemers van de juridische kliniek aan te bieden.

Niet-rechtenstudenten hebben volgens de surveydata geen unanieme visie op de mogelijkheid om meer te leren over het recht, en om contact te leggen met rechtenstudenten en juridische beroepsbeoefenaren. Aan de ene kant gaven sommige projectmanagers aan dat niet-rechtenstudenten (bijv. ICT) de mogelijkheid om contact te leggen met juridische beroepsbeoefenaren (advocaten en magistraten) wel waarderen. Aan de andere kant wordt deze perceptie niet gedeeld door niet-rechtenstudenten in andere partneruniversiteiten. Er bestaat een vergelijkbare situatie aangaande de meningen van niet-rechtenstudenten op diverse partneruniversiteiten over eventuele voordelen van het nadenken over de toekomst van het recht en hoe technologie het recht beïnvloedt. Het is nog te vroeg om te zeggen of deze discrepanties gaan verdwijnen of niet, of dat ze uitsluitend kenmerkend zijn voor de eerste groepen die aan de TechLawClinics deelnamen. Om deze reden lijkt het zinvol om eerst meer gegevens te vergaren over de perceptie van studenten middels interactie tijdens het deelnamegesprek en in de loop van de activiteiten van de juridische kliniek. Dit kan gecombineerd worden met een flexibele benadering waarbij de genoemde mogelijkheden tijdens de promotie- en rekruteringsfase door de projectmanagers geïllustreerd worden als de niet-rechtenstudenten belangstelling lijken te hebben.

Niet-rechtenstudenten horen, net als rechtenstudenten, voldoende vaardigheden te hebben in de Engelse taal zodat ze met succes aan de springschool kunnen deelnemen.

HET SCHRIJVEN EN HET AANPASSEN VAN DE CASUS

De studenten van alle deelnemende partneruniversiteiten werken aan een nationale versie van de casus. Daarom heeft elk jaar één van de projectmanagers de taak om de casus op te schrijven. De casus moet dus vertaald worden en worden aangepast aan zowel de lokale judiciële structuur als de specifieke expertise van de projectmanager en eventuele andere plaatselijke factoren.

DE CASUS SCHRIJVEN

De projectmanager die de casus opstelt beslist welk rechtsgebied de zaak betreft. De persoonlijke expertise van de projectmanager is in die zin zeer belangrijk. Tegelijkertijd is het van belang een rechtsgebied te kiezen dat niet té gespecialiseerd is zodat de andere partneruniversiteiten, waar de projectmanager andere expertise heeft, de casus op hun omstandigheden kunnen afstemmen. Dit probleem werd voorheen opgelost door communicatie, per e-mail of telefoon, tussen de projectmanagers die samen nadachten over wijzen waarop de casus passend gemaakt kon worden. Dit gebeurde bijvoorbeeld tijdens het tweede jaar van de juridische kliniek met een casus over onderdelen van contractenrecht en alternatieve geschillenbeslechting die werd opgesteld door de Radboud Universiteit en vervolgens aangepast aan het gebied van administratief recht door de projectmanagers van de Katholieke Universiteit van Lyon. Vanuit deze optiek hoort de auteur van de zaak tevens op te treden als “contactpersoon” die suggesties maakt voor het aanpassen van de casus. Het is dus cruciaal dat de auteur van de casus vanaf de ontwerpfase de noodzaak voor bewerking al in gedachten heeft.

Een belangrijke vraag is of de casus al dan niet een rechtsgebied betreft dat op EU-niveau al geharmoniseerd is. Beide opties hebben, in theorie, bepaalde voordelen. Aan de ene kant kan adaptatie eenvoudiger zijn in het geval van een geharmoniseerd rechtsgebied (bv. gegevensbescherming) en kan dat tevens de vergelijking van de resultaten van verschillende studentengroepen (bv. geschreven vonnissen, gefilmde processen) vereenvoudigen. Aan de andere kant kan de keuze voor een niet-geharmoniseerd rechtsgebied een wezenlijk voordeel opleveren door studenten en projectmanagers verschillende rechtssystemen in de praktijk te kunnen laten vergelijken. Uiteraard zou dit een verrijkende ervaring zijn voor de studenten, maar het is ook voor de projectmanagers een interessante mogelijkheid om inzicht te krijgen in buitenlands recht die via de traditionele, dogmatische onderzoeksmethodes niet makkelijk te krijgen zijn. De projectmanagers werden, in de context van de survey, gevraagd om een cijfer te geven (van 0 tot 10) aan het verschil dat gemaakt wordt door de keuze voor een op EU-niveau geharmoniseerd rechtsgebied versus een casus waarop nationale wetgeving toepasselijk is. De projectmanagers vonden harmonisatie een pertinente factor maar vonden het niet allen even zwaarwichtig. Om precies te zijn gaf 20% van hen een score van 5 aan deze factor, 20% gaf een score van 7, 20% een score van 8 en de overige 40% gaf een score van 10. In elk geval gaven de projectmanagers uiteindelijk een duidelijke voorkeur te kennen voor een op EU-niveau niet geharmoniseerd rechtsgebied: op de vraag in de survey of toekomstige casussen geharmoniseerde of niet-geharmoniseerde rechtsgebieden zou moeten betreffen koos 80% van de projectmanagers voor het laatste. Het is dus duidelijk dat dit de methodologische keuze voor de toekomst hoort te zijn.

Een ander aandachtspunt betreft de lengte van de casus. Zoals een van de projectmanagers het verwoordde in de survey hoort de casus “specifiek genoeg te zijn zodat het voor partners duidelijk is over welke kwesties hij gaat maar ook breed genoeg zodat iedereen hem aan het plaatselijk rechtssysteem kan aanpassen”. Tijdens de survey gaven projectmanagers diverse meningen over de ideale lengte die een casus in de praktijk zou moeten hebben. 40% gaf een ideale lengte aan van tussen de één en vijf pagina’s. 20% daarentegen gaf een ideale lengte aan van ongeveer een pagina, zodat studenten de feiten makkelijker zouden kunnen begrijpen. Ten slotte had 40% een voorkeur voor een maximale lengte van een pagina maar om een andere reden: om elke projectmanager ruimschoots de ruimte te geven voor aanpassingen. In het licht van deze resultaten zou de casus niet langer moeten zijn dan 2-3 pagina’s, waarbij de auteur rekening dient te houden met de toegankelijkheid voor de studenten en de flexibiliteit die andere projectmanagers nodig hebben om de casus passend te maken.

Bij het selecteren van de juridische en technische problemen voor de casus moet de projectmanager er zorg voor dragen dat de casus “toekomstige” relevantie heeft. Dat betekent dat de casus niet moet gaan over vragen die de rechtbank al heeft behandeld maar die tegelijkertijd niet onwaarschijnlijk en slechts op sciencefiction zijn gericht. Het bewaren van een evenwicht tussen deze twee extremen kan de aantrekkelijkheid van het project in de ogen van de partnerbedrijven verbeteren; startups en ander industriële spelers zijn meer geneigd aan het project deel te nemen als de casus hun onbeantwoorde juridische vragen en thematiek weerspiegelt.

Als laatste is er een belangrijke vraag over hoeveel technologische details er in de casus beschreven dienen te worden. In theorie zijn er zowel voor- als tegenargumenten aangaande het opnemen van technologische gegevens in de casus. Aan de ene kant zou het opnemen van niet-juridische gegevens aangaande de technologische aspecten van de casus de interesse van niet-rechtenstudenten stimuleren en hun betrokkenheid tijdens de colleges, bij het opstellen van de verklaringen en bij de fictieve processen faciliteren. Informaticastudenten kunnen hun medestudenten van de rechtenfaculteit bijvoorbeeld helpen bij het begrijpen van de feiten, terwijl zij zelf hun deugdelijke redenering ontwikkelen. De keerzijde van dit argument is dat toevoeging van te veel gedetailleerde informatie rechtenstudenten kan ontmoedigen en hun werk aan de casus tegenwerken. In de survey werd aan projectmanagers gevraagd om op een schaal van 0 tot 10 aan te geven hoeveel technologisch detail in de casus zou moeten worden opgenomen. Ze waren het allen eens dat er genoeg, maar niet heel veel technologische gegevens nodig zijn; geen van hen selecteerde een score onder de 4, of over de 8. Toch was er een verscheidenheid aan meningen zichtbaar. Zo koos 20% van de projectmanagers een score van 4, 40% een 5, 20% een 7 en selecteerde de overblijvende 20% een score van 8. Het is dus aan te raden dat de auteurs op een evenwichtige manier te werk gaan. Een bepaalde hoeveelheid technologische gegevens is wenselijk en noodzakelijk. In het geval de casus betrekking heeft op specifieke kwesties met een zekere technische complexiteit dient de auteur te overwegen om de tekst te simplificeren, of in ieder geval voldoende gegevens verstrekken zodat niet-specialisten de feiten van het geschil kunnen begrijpen.

DE CASUS AANPASSEN

In hoeverre de casus aangepast dient te worden is niet alleen afhankelijk van het nationaal recht, maar ook van een heleboel andere mogelijke factoren. Om duidelijkheid te krijgen over welke factoren dat zijn vroeg de survey de projectmanagers om een aantal items uit een lijst te selecteren. Het is geen verrassing dat alle projectmanagers het eens waren dat het verschil tussen het nationaal recht van de projectmanagers en het nationaal recht van de projectmanager die de zaak opstelde de meest relevante factor is. Verder noemden drie projectmanagers twee andere factoren die nauw verbonden zijn aan de educatieve behoeften van de studenten: de rest van het leerprogramma van de studenten en het feit dat deze voldoende juridische gegevens nodig hebben om de wetgeving in het licht van de feiten te toetsen. Dit resultaat is vanuit een methodologisch perspectief vooral interessant omdat het de behoefte van de projectmanager om de juridische kliniek in het bredere leerprogramma van de deelnemende universiteit te verankeren beklemtoont. Voor de toekomst betekent het dat projectmanagers die de casus aanpassen goed moeten overwegen hoe ze bruggen kunnen slaan en verbinding maken met onderwerpen waarmee de studenten al bekend zijn, en hoe ze ervoor zorgen dat de juridische gegevens die tijdens de adaptatie aan de casus worden toegevoegd aansluiten op het onderwijs dat de studenten vóór hun deelname aan de juridische kliniek hebben ontvangen.

Andere factoren bij het aanpassen van de casus werden als minder belangrijk beschouwd. Er waren bijvoorbeeld slechts twee projectmanagers die hun eigen expertisegebieden, of die van deelnemende docenten, als relevante factoren zagen. Dit kan gedeeltelijk worden uitgelegd als een voortvloeiende uit het feit dat veel projectmanagers, net als veel docenten, een soortgelijke achtergrond hebben in privaatrecht. Maar vanuit een methodologisch oogpunt horen verschillen in expertise geen belangrijke hindernis te zijn bij het aanpassen van de casus. Zoals reeds gezegd is in deze fase de communicatie met de projectmanager die de casus opstelde een effectieve manier om ervoor te zorgen dat de belangrijkste juridische kwesties uiteindelijk in alle nationale versies worden weerspiegeld.

Het is opmerkelijk dat geen van de projectmanagers melding maakte van het feit dat zij bij het aanpassen van de casus rekening houden met het feit dat sommige van de deelnemende studenten uitwisselingsstudenten zijn die niet per se bekend zijn met het recht in het land waar de universiteit is gevestigd. Het zou kunnen dat dit een consequentie is van het feit dat de Covid-19 pandemie het aantal uitwisselingsstudenten dat deelneemt aan de TechLawClinics drastisch heeft ingeperkt. In ieder geval is het tot op heden nog geen aandachtspunt geweest. Mocht het aantal uitwisselingsstudenten dat aan de juridische kliniek deelneemt in de toekomst nog groeien, dan kunnen projectmanagers dit als een factor bij het aanpassen van de casus meenemen. De introductie van een element uit het EU-recht in de casus zou in dit respect een goede oplossing kunnen zijn. Bijvoorbeeld een element dat de toepasbaarheid van de EU-richtlijn consumentenrechten, of de anti-discriminatiewetgeving van de EU, activeert. Deze oplossing zou niet afdoen aan de focus op het nationaal recht; de studenten die zich daarop concentreren kunnen bijvoorbeeld kijken naar de manier waarop een richtlijn in de nationale wetgeving is verwerkt.

De aanpassing dient zo vroeg mogelijk in het academisch jaar te worden voltooid zodat de casus tijdens de promotie van de juridische kliniek aan zowel rechten- als niet-rechtenstudenten gepresenteerd kan worden. Hierdoor wordt het project tijdens de rekrutering duidelijker en concreter.

DE COLLEGES

Elke projectmanager is verantwoordelijk voor het organiseren van een reeks colleges en oefenactiviteiten met als doel de studenten van de middelen te voorzien om zelf de verklaringen en het vonnis op te stellen en deel te nemen aan het fictieve proces. Zoals de projectmanagers in de survey aangaven horen externe docenten en de projectmanager er tijdens het eerste semester voor te zorgen dat de studenten voldoende kennis ontwikkelen om daarna aan de casus te kunnen bijdragen. Om deze reden is het belangrijk dat de projectmanager de juiste balans vindt tussen juridische en technologische materie. Het is, volgens de surveyresultaten, belangrijk dat de projectmanagers ruimschoots voor aanvang van het academisch jaar een ontwerpversie van de casus klaar hebben om de deelname van externe sprekers met relevante expertise te kunnen waarborgen. De survey bevestigt ook een sterke voorkeur voor de betrokkenheid van externe docenten tijdens deze fase. Deze benadering heeft de voorkeur omdat studenten zo in contact kunnen komen met werkelijke experts in recht en technologie, maar ook omdat het de variatie van de juridische kliniek bevordert en een hoog niveau van interesse handhaaft.

De vraag of de colleges geconcentreerd dienen te zijn op de specifieke aspecten van de casus, of een bredere basis in recht of technologie zouden moeten hebben is interessant. De meeste projectmanagers gaven in de survey aan een voorkeur te hebben voor een gemengde aanpak waarbij de colleges gerelateerd zijn aan het onderwerp van de casus maar ook supplementaire onderwerpen aanstippen. Deze benadering heeft de voorkeur voor de toekomst daar de studenten dan over een breder scala aan onderwerpen leren die later nuttig kunnen zijn in hun academische of professionele loopbaan.

De projectmanager moet de colleges dusdanig organiseren dat het programma interessant is voor zowel rechten- als niet-rechtenstudenten. De beste manier om dit te bereiken is door te beginnen met een kick-off meeting. De projectmanager kan tijdens deze meeting uitleggen hoe de twee studentengroepen van elkaar kunnen leren. Het objectief van dit deel van de juridische kliniek is dat de niet-rechtenstudenten voldoende kennis opdoen over, en belangstelling krijgen in, juridische materie en dat de rechtenstudenten de technologische aspecten beter leren kennen en waarderen. Sommige partneruniversiteiten hebben hiervoor een forum opgezet waarin studenten doorlopend kunnen discussiëren en hun vooruitgang kunnen toetsen. Deze fora vonden tijdens de COVID-19 pandemie uiteraard online plaats. Projectmanagers zullen na afloop van de pandemie moeten beoordelen of de communicatie tussen studenten online moet plaatsvinden of in fysieke meetings, of in een combinatie van deze twee opties.

Enkele projectmanagers gaven in de survey aan dat het moeilijk kan zijn om niet-rechtenstudenten geïnteresseerd te krijgen in juridische onderwerpen. Daartegenover geven andere projectmanagers aan dat niet-rechtenstudenten juist “heel goed reageren” op blootstelling aan juridische concepten. Buiten de hierboven genoemde strategieën, zoals een gezamenlijk forum voor rechten- en niet-rechtenstudenten, meldde één projectmanager nog een interessante strategie om niet-rechtenstudenten te helpen hun kennis en interesse te ontwikkelen. Dit kan door voor niet-rechtenstudenten een “inleiding tot het recht” college te organiseren.

Met dit in gedachten kunnen ze worden uitgenodigd om een kort opstel te schrijven over de technologische aspecten van de zaak. Dit essay kan dan door de niet-rechtenstudenten gepresenteerd worden in een door hun gegeven college voor de rechtenstudenten. Tijdens dit college kunnen de rechtenstudenten vragen stellen. Deze strategie is niet alleen nuttig voor het opbouwen van kennis maar kan ook zeer effectief zijn in het creëren van groepscohesie en gezamenlijke verantwoordelijkheid voor, en interesse in, het project.

DE VERKLARINGEN EN HET VONNIS OPSTELLEN

Alle projectmanagers zijn het over eens dat de studenten supervisie nodig hebben tijdens het opstellen van de claim, de verdediging en het vonnis. De betrokkenheid van juridische beroepsbeoefenaren is hier zeer belangrijk, om het realistische aspect van de juridische kliniek te waarborgen en omdat het contact met de juridische praktijk een van de belangrijkste drijfveren is voor de studenten om aan het project deel te nemen. Het is evenwel belangrijk dat de projectmanagers deze fase niet uitsluitend aan de betrokkenheid van externe partners als coaches overlaat. Er zijn twee redenen waarom dit niet kan, ten eerste is hun beschikbaarheid door hun professionele activiteiten vaak zeer gelimiteerd. Ten tweede zijn zij geen professionele docenten en hebben ze mogelijk onrealistische percepties over de hoeveelheid onafhankelijk en onbegeleid werk die studenten aankunnen. Om deze redenen dienen de projectmanagers ook persoonlijk bij de coaching betrokken te zijn. Volgens de surveyresultaten ontmoeten de projectmanagers de studenten gemiddeld een keer per week om hun vooruitgang te bespreken en hun conceptdocumenten in te zien. Deze wekelijkse meetings zijn een goed idee voor de toekomst, ze garanderen de continuïteit en geven de studenten voldoende mogelijkheid voor onafhankelijke studie en denkwerk.

FICTIEF PROCES

De manier waarop projectmanagers het fictief proces dienen te organiseren is afhankelijk van het niveau of voorafgaande ervaring van de deelnemers. Aan de ene kant kan de juridische kliniek bouwen op de ervaring van studenten die al aan een processimulatie hebben deelgenomen en kunnen zulke studenten tijdens deze fase met een grotere mate van onafhankelijk werken. Anderzijds hebben studenten zonder voorafgaande ervaring intensieve begeleiding nodig om niet alleen de benodigde vaardigheden te verkrijgen maar ook zodat ze het geschil op een natuurlijke manier volledig leren begrijpen. Vanuit dit oogpunt is de situatie op de diverse partneruniversiteiten nogal verschillend. In de survey werd de projectmanagers gevraagd om de mate van voorafgaande ervaring van hun studenten een score te geven tussen de 1 en 10, de antwoorden gaven scores tussen de 1 en de 7. Het evalueren van de voorafgaande ervaring van deelnemers is klaarblijkelijk iets dat de projectmanagers zo vroeg mogelijk moeten doen zodat er genoeg tijd is voor het organiseren van de benodigde training. Op de Radboud Universiteit werd een deel van deze training uitgevoerd door deelnemers van de juridische kliniek in samenwerking met deelnemers aan andere processimulaties, zoals bijvoorbeeld het “Willem C. Vis International Moot Court”.

80% van de projectmanagers was het in de survey eens dat het leren van oraal pleiten, retorica, strategisch denken en snel beslissingen nemen de voornaamste focus moeten zijn van de voorbereiding voor het fictief proces. Daarbij gaf 60% aan dat een fictief proces de gelegenheid geeft om het voor de casus pertinente materieel recht te reviseren, en om de toepasbare procedurele verplichtingen te leren. Daarentegen vond slechts 20% van de projectmanagers dat het nodig is de studenten te leren om te gaan met de stress die bij een mondelinge zitting komt kijken. De focus voor de toekomstige editie van de juridische kliniek lijkt dus te liggen op het perfectioneren van de juridische vaardigheden en kennis.

Tijdens het fictieve proces worden de studenten voor de schriftelijke betogen en het vonnis in twee groepen gedeeld. Het protocol voor de zitting dient ruimschoots voor de zitting aan de studenten te worden uitgelegd door de toebedeelde spreektijden en de structuur van de zitting met ze door te nemen. Waar mogelijk vindt de zitting plaats in de plaatselijke rechtbank die als partner bij de juridische kliniek is betrokken. Echter, door de COVID-19 pandemie was het onontkoombaar dat veel zittingen online plaatsvonden.

Uit de survey komt nog een “best practice” naar voren, namelijk de optie om een externe begeleider uit te nodigen die ervaring heeft met processimulaties zodat de studenten kunnen oefenen. In de toekomst zou deze activiteit door voormalige deelnemers aan de juridische kliniek kunnen worden uitgevoerd. Het zou ideaal zijn om in de loop van het jaar een netwerk van oud-deelnemers te cultiveren die de projectmanager helpen de studenten op het fictief proces voor te bereiden.

Meerdere projectmanagers gaven in de survey aan dat de voorbereiding voor het fictief proces nogal arbeidsintensief is, ook is de budgettoewijzing in de aanbesteding geen reële weerspiegeling van de investering die deze activiteit in de praktijk vergt. Als de TechLawClinics in de toekomst een structureel in het programma van de partneruniversiteiten verankerde activiteit worden dient er meer aandacht aan deze kwestie te worden gegeven.

SPRINGSCHOOL

Na het fictief proces nemen alle studenten van de partneruniversiteiten deel aan de springschool. De activiteiten op de springschool hebben betrekking op de casus. Er wordt van studenten verwacht dat zij hun bevindingen en meningen hier presenteren, vergelijken en bespreken. Tegen deze achtergrond werken ze in multinationale teams om een voorstel voor een nieuw juridisch instrument uit te werken. Om de springschool geslaagd te kunnen noemen moeten twee obstakels worden overkomen. Ten eerste hebben de studenten tot nog toe in hun eigen taal aan de casus gewerkt. Echter, op de springschool wordt alles in het Engels gedaan: het is dus cruciaal dat studenten de casus in het Engels kunnen bespreken en bekend zijn met de daarvoor benodigde terminologie. Ten tweede dienen studenten, om hun actieve deelname te garanderen, ook na het fictief proces een goede kennis van de zaak te onderhouden. Uit de survey komt "best practice" naar voren waarmee deze doelstellingen behaald kunnen worden. Het eerste is het idee dat sommige projectmanagers hadden om hun studenten te vragen in het Engels een rapport met de voornaamste argumenten en vraagpunten over het fictieve proces op te stellen. Een dergelijk rapport lijkt een waardevol hulpmiddel te zijn voor de overgang naar de Engelse taal en om de kennis van de studenten over de zaak te verfrissen. Door de geschilpunten en de standpunten van de partijen te resumeren zijn de studenten genoodzaakt de benodigde Engelse terminologie op te zoeken en te leren deze op een actieve manier te gebruiken. De tweede optie die een aantal projectmanagers koos is om de datum voor het fictief proces zo dicht mogelijk bij de datum van de springschool te prikken. Hoewel de praktische haalbaarheid van deze oplossing van meerdere factoren afhankelijk is, zoals de beschikbaarheid van de benodigde faciliteiten, audio/videoapparatuur en begeleiders, is er een vanzelfsprekend voordeel in het minimaliseren van de tijd tussen het fictief proces en de springschool.

Tijdens de springschool worden de studenten in groepen verdeeld die elk minimaal één student van elke partneruniversiteit hebben. De springschoolactiviteiten kunnen in drie categorieën verdeeld worden: groepssessies, plenaire sessies en workshops. Tijdens de groepssessies werkt elke groep aan een wetswijzigingsvoorstel dat erop gericht is één of meerdere hiaten in de wetgeving te dichten die ze tijdens hun eerdere activiteiten (opstellen van de betogen en het vonnis, het fictief proces) hebben ontdekt. Het is belangrijk dat elke groepssessie over specifieke vragen gaat die de groep in hun discussies, onder begeleiding van een groepsbegeleider, (m.a.w. een docent van een deelnemende universiteit) moet bespreken. De vraagstukken die in de groepssessie worden behandeld dienen te bouwen op die van de voorgaande sessie. Zo gaan de studenten van een algemene discussie naar de specifieke juridische en technische kwesties die in de casus spelen en ontwikkelen ze een realistisch voorstel. Tijdens de plenaire sessie komen de groepen samen om hun bevindingen en ideeën te presenteren. Het doel van de workshops is om de studenten de vaardigheden te geven die ze gedurende die week nodig hebben en die eveneens in de toekomst van nut zullen zijn. Tijdens de springschools in 2021 en 2022 werden bijvoorbeeld workshops gegeven over oraal pleiten en presenteren. Het programma van de springschool van 2021 is als bijlage aan deze methodegids toegevoegd.

De groepen presenteren hun voorstel tijdens de afsluitende plenaire sessie aan een internationale jury van professionele juristen, magistraten, academici en (waar mogelijk) leden van Europese instellingen. Het beste voorstel ontvangt een prijs van de jury. Dit competitieve element helpt de studenten om zich de gehele week actief in te zetten.

Aan de praktische kant dienen de projectmanagers het rooster van de springschool met de studenten te delen en door te nemen zodat zij een duidelijk beeld hebben van alle activiteiten en het programma.

TECHLAWCLINICS TIJDENS DE COVID-19 PANDEMIE

De COVID-19 pandemie heeft belangrijke consequenties voor de springschool gehad. De eerste springschool werd afgeblazen terwijl de tweede en derde uit noodzaak online moesten plaatsvinden. Verschillende projectmanagers hadden volgens de survey uiteenlopende perspectieven over de mate waarin het managen van de juridische kliniek door de pandemie werd bemoeilijkt. Een voor de hand liggende reden is waarschijnlijk het verschil in de beperkingen die in de landen van de partneruniversiteiten werden opgelegd.

De onmogelijkheid om elkaar in persoon te ontmoeten vormde een extra obstakel in de samenwerking tussen de partners. Om deze te overkomen werd een aantal online sturingscomités in het leven geroepen. Hoewel direct contact natuurlijk beter is dan deze vorm, konden de projectmanagers dankzij deze vorm van communicatie de TechLawClinics tijdens de pandemie toch voortzetten. Het succes van de springschool van 2021 toont duidelijk dat het online coördineren van de partners mogelijk is.

De survey vroeg projectmanagers ook om eventuele voordelen van de transitie naar een onlinecommunicatie tijdens de pandemie te identificeren. Sommige projectmanagers gaven daarop aan dat het makkelijker was om experts uit andere streken, die niet naar een partneruniversiteit konden reizen om bijv. een college te geven of om studenten te begeleiden, bij onlineactiviteiten te betrekken.

Ondanks deze mogelijke voordelen werd het ontbreken van persoonlijk contact door velen ervaren als een verstoring van het project. Enkele projectmanagers gaven aan dat nationaal en internationaal netwerken en teambuilding bij de doelen van zowel het fictief proces als de springschool horen. Het is niet mogelijk om deze doelen in een online omgeving ten volle te realiseren.

Gezien de bovenstaande punten is er algemene overeenstemming onder de projectmanagers over de wens de TechLawClinics zo spoedig mogelijk in persoon, zoals oorspronkelijk gepland, te hervatten. Waar nodig kan uiteraard nog steeds gebruik gemaakt worden van videoconferencing en onlinecommunicatie, bijvoorbeeld om externe docenten en/of experts in te zetten die niet persoonlijk aanwezig kunnen zijn.

CONCLUSIES

De TechLawClinics vullen een gat in de leerprogramma's van Europese rechtenfaculteiten, vanuit twee aanvullende oogpunten. De juridische kliniek biedt ten eerste een praktijkgerichte, praktische vorm van leren die op de meeste leerprogramma's ontbreekt. Ten tweede biedt de juridische kliniek rechtenstudenten de kans om samen te werken met studenten uit informatica en andere studierichtingen. Zij hebben hierdoor niet alleen de kans om de gevolgen van technologie op het recht te bestuderen, maar ook om na te denken over de toekomst van het recht en de behoefte voor innovatieve wetgeving, in het bijzonder op Europees niveau.

Het opzetten van een juridische kliniek vergt vooral in het begin een zekere inspanning, met name rond het aantrekken van de relevante externe partners. Echter, de ervaringen die de vijf partneruniversiteiten tot nu toe hebben opgedaan tonen aan dat het mogelijk is om deelname van magistraten en professionele juristen alsmede van partnerbedrijven zeker te stellen. Deze gids geeft een aantal praktische tips waarmee deze partners effectief geïdentificeerd en geworven kunnen worden.

De ervaringen van projectmanagers tonen aan dat de rekrutering van rechtenstudenten en van niet-rechtenstudenten twee gedeeltelijk overlappende en aanvullende strategieën vereist. Er zijn universele factoren (zoals de belangstelling van studenten voor praktijk georiënteerd onderwijs) die door alle partneruniversiteiten op eenzelfde manier bij rekrutering kan worden gebruikt. Andere aspecten van de juridische kliniek daarentegen lijken op de ene partneruniversiteit meer te overtuigen dan op de andere. Om deze bevinding te valideren is meer onderzoek nodig: voor nu dienen projectmanagers bij het rekruteren een flexibele benadering toe te passen en niet te vergeten dat studenten, afhankelijk van de plaatselijke omstandigheden, bepaalde aspecten van de juridische kliniek meer of minder aantrekkelijk kunnen vinden.

Deze gids geeft ook praktisch advies voor het schrijven en aanpassen van de casus. De focus van de casus dient te liggen op de niet-geharmoniseerde rechtsgebieden, en moet voldoende juridische en technologische details bevatten. Tegelijkertijd dient de casus ruimte te bieden voor adaptatie aan plaatselijke omstandigheden en de bijzonderheden van elk nationaal rechtssysteem.

De studenten dienen voldoende kennis te ontwikkelen om de betogen en vonnissen op te kunnen stellen, en voor het fictieve proces. Het organiseren van colleges lijkt hiervoor van een belangrijke toegevoegde waarde voor de juridische kliniek. De projectmanagers zijn het erover eens dat de colleges inhoudelijk moeten ingaan op de onderwerpen van de casus, maar ook de meer algemene thema's van recht en technologie moeten behandelen zodat de studenten voldoende kennis vergaren over de achtergrond.

Als voorbereiding voor het fictief proces dient de voornaamste focus te liggen op de ontwikkeling van deugdelijke betoog- en retorische vaardigheden. De inzet van externe experts en begeleiders kan hiervoor zeer waardevol zijn. Het fictief proces geeft studenten tevens de kans om zich vertrouwd te maken met hun nationale procedurele verplichtingen en om het voor de casus pertinente materieel recht te reviseren.

De springschool concludeert de TechLawClinics. Voor het slagen van de springschool is het nodig dat de projectmanagers de studenten helpen bij de overgang naar de Engelse taal en bij de ontwikkeling van de benodigde Engelse woordenschat. Verder helpt het organiseren van het fictief proces vlak voor de springschool de studenten om hun gedetailleerde kennis van de casus te behouden.

BIJLAGE - HET PROGRAMMA VAN DE SPRINGSCHOOL VAN 2021

DAY 1 (15th March 2021):

Morning : 9.30 – 11.30

9.30-9.45: Plenary Session - Welcome (Prof. Piet Hein van Kempen - Dean Law Faculty Radboud- ; Prof. André Janssen - Chair Professor of Private Law -)

9.45 – 10.15: Introductory remarks – Overview of the calendar for the week – Guidelines for the week (Tom Vennmanns, Pietro Ortolani + other members of the pedagogical team)

10.15- 11.00: Breakout Session: Discussion of the case and mock trial

10 teams of 6-7 students (each University is represented in each team) discuss their general views about the case, and what they have learned from the mock trial

Questions to be addressed by each group:

- What were the most relevant legal issues of the case?
- What were the most relevant technological issues of the case?
- Applying our national law to the case, what is the outcome of the case?
- Is this outcome fair? Do lawyers and computer scientists agree on this?

Goal of the session

Each team appoints a representative that will give a 5-minute pitch on the team's findings, and answer the questions above.

11.00-12.00: Plenary session (Pedagogical team)

Each team representative gives a 5-minute pitch of their results.

Afternoon : 14.30 – 16.30

14.30-14.45: Plenary Session: brief summary of the legal and technical issues identified during the morning and explanation of the assignment for the afternoon (Pedagogical Team)

14.45-15.45: Breakout Session: Top-level Choices on Legislative Intervention

10 teams of 6-7 students (each University is represented in each team) discuss what type of legislative initiative (if any) is necessary, in their opinion

Questions to be addressed in each group:

- What issues are in need of legal reform?
- Do these issues “belong” together, i.e. should they all be regulated in the same instrument? If not, which issues should be chosen?

• At what level should the new legal instrument be adopted? (National law/EU law/International law/Transnational law/Soft law) Why?

• What should be the form of this new legal instrument? (National statute/EU Directive/EU Regulation/EU Recommendation/Treaty/Model Law/Guidelines/Legislative Guide etc.)

15.45-16.45: Plenary session (Pedagogical Team)

Each team representative (different from the first one) gives a five-minute explanation of the choices that the team has made.

DAY 2 - Tech&Law Camp (16th March 2021):

Organized by RAILS (Robotics & AI Law Society)

- 9.00 Welcoming (by Prof. Ortolani, RAILS, eLegal)
- 9.10 Introduction to LawLift (by Lawlift Nadine Biefer)
- 9.40 Lawlift Workshop (with Lawlift, eLegal and Coaches)
- 12.30 Lunch Break
- 13.30 Group Gathering (Feedback)
- 14.30 Lecture AI
- 15.30 Practical insight Legal Tech
- 16.15 Farewell

DAY 3 (17th March 2021):

Morning: 9.30-11.50

9.30-11.50: Plenary Session – Guest Lectures: Regulating Technology, Modernizing Law

Presentations from different perspectives on the challenges of regulating new technologies

- Panel No. 1: (9:30-10:30) Administrative and state law

9:30-9:50 Prof. Sofia Ranchordás (University of Groningen; Full Professor of European and Comparative Public Law):

Automating Vulnerability: What Lies beneath the automation of government decisionmaking

9:50-10:10 Dr. Catalin Rusu (Radboud University; Associate Professor of European Law)

Competition law developments in digital markets

10:10-10:30: Questions and plenary discussion

- Panel No. 2: (10:30-11:30) Civil law

10:30-10:50: Naomi Appelmann (University of Amsterdam): The (procedural) perils of removing unlawful content of the internet

10:50-11:10: Dr. Allesandro Palombo (Jur AG, CEO and co-founder of legal tech company Jur AG): Decentralized dispute resolution types

11:10-11:30: Dr. Eliza Mik (The Chinese University of Hong Kong (CUHK) - Faculty of Law): What does it mean to make contracts smart?

11:30-11:50: Questions and plenary discussion

Afternoon: 14.30-16.30

14.30-14.45: Presentation of the assignment: Details of the legislative intervention (Pedagogical Team)

14.45-16.30: Breakout Session: Details of the legislative intervention

10 teams of 6-7 students (each University is represented in each team) discuss the content of the new legal instrument. Each team must find a consensus on the main questions.

Questions to be addressed in each group:

- Main goals of the legislative instrument:

controlling/prohibiting/facilitating/requiring/nudging behaviour of which actors?

- Why is this legislative intervention justified, adequate, proportionate and desirable? What is its legal basis?

- What are the main rules that should be introduced, to achieve the instrument's goals?

17.30-19.00: Online Pub Quiz organized by Radboud University

DAY 4 (18th March 2021):

Morning: 9.30-11.30

9.30-11.30: Workshop – "The Art of Presenting Your Proposal" by Artesc

Afternoon: 14.30-16.30

14.30-14.45: Presentation of the assignment (Pedagogical Team)

14.45-16.30: Breakout Session: Drafting

11 teams of 6-7 students (each University is represented in each team) decide how to present their law proposal

Questions to be addressed in each group:

- What is the added value of your legislative proposal, and how can you present it to a wide audience of non-specialists?
- What are the key "selling point"? Explain the main rules that you are proposing, and why they are important and useful
- Decide who is going to present for each team (one or more representatives)
- Decide whether you are going to use a short PowerPoint presentation and, if yes, prepare it

DAY 5 (19th March 2021):

Morning: 9.30-11.30

Plenary Session - Team Pitches

Each team presents its proposal for a new law to a jury composed by external stakeholders. The jury asks questions.

Jury members: A. Prof. Michel Cannarsa: Professor and the Dean of the Catholic University of Lyon Law School B. Marc Clément: Administrative judge at the Administrative Court of Appeal of Lyon (France) C. Alessandro Palombo: Expert in legal technology and Fintech. He is currently CEO and co-founder of Swiss legal tech company Jur AG. Piedade Costa de Oliviera: Lawyer and former member of the Legal Service of the European Commission

Afternoon: 16.00-19.00

16.00-16.30: Breakout Session for Jury – Deliberations (break for all other participants)

The jury discusses the proposals and chooses the winning team.

16.30-16.45 Plenary Session – Awards Ceremony

The jury gives its feedback on the proposals of each team and announces the winning team.

16.45-17.30 Break

17.30-19.00 Plenary Session: Online Bingo organized by Radboud University, and Closing of the Spring School